

és lángszóró-szerkezettel felszerelt uszó és elmerülő tank; szöveten átható méreggáz; percenként 70 srappelt kitüzelő elhárítóágyú stb., stb. Amint látható a tudás és a haladás munkája nem állt meg; csak épp nem a tudás és a haladás, hanem a rombolás és a visszafejlődés irányában dolgozik.

(Brünn)

Balázs Miklós

JAKOB WASSERMANN ÉS A LÉLEKTANI REGÉNY. Jakob Wassermann német író nem emigrációban, hanem egy csöndes Steyerországi faluban halt meg, ahol évtizedek óta lakott. Könyveit különben elégették Németországban, valószínűleg azért is, mert nem követte Arnoldt Bronnen példáját, aki, amikor szorongatták zsidó származása miatt, odanyilatkozott, hogy árja eredetű édesanyjának kereszténnyel történt ballépéséből származik. Nem követte Gerhardt Hauptmann példáját sem, aki sietett ünnepi játékkal kedveskedni Németország új urainak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Jakob Wassermann szakított volna régebbi írói gyakorlatával és világnézetével, amely korántsem volt polgári- vagy tőke-ellenes. Wassermann a lélektani regény egyik legjellemzőbb képviselőjének tekinthető. A lélektani regény, ha legkorábbi és legjelentékenyebb képviselőire (Flaubert, Jacobsen) gondolunk egyáltalán nem védőirata, hanem meglehetősen éles ellenzéke a kapitalizmus „rossz” és „lélekörló” világának. A további fejlődés folyamán azonban, különösen az imperialista szakaszban, a tőkés világ ellenmondásainak a növekedésével ez az ellenzékiség mindinkább vesztett régebbi elfogulatlanságából. Az erre a vonalra tartozó gondolkodók és írók látják ugyan a nagy polgári közművelődés külső jelenségeit, a tőkésrendszerű áruvilág bálvány (fetis) jellegének kábulatában azonban nem ismerik fel a jelenségek igazi társadalmi gyökereit, hanem azok eredetét tévesen a modern technikában, az évről-évre hatalmasabban előnyomuló mechanizálódásban észlelik: s a gazdaság és technika gépies világával szemben a kiutat a lélekre való eszmélésben keresik, amely szerintük minden dolog kezdete, vége, eredete és célja. Ez a fejlődés tükröződik vissza irodalmilag a pszichologizmus alkotó módszerében. Ennek a pszichologizmusnak a határai közül Jakob Wassermann se tudott kivergődni. Ezt az alapvető fogyatékoságát még pozitív tulajdonságai sem teszik jóvá, bámulatraméltó mesélő készsége, természetes, minden összetettséget kerülő stílusa, jellemábrázoló képessége, realizmusra való törekvése (legalább is a részletek és külsőjelenségek visszaadásában,) mindezek nem fátyolozzák előbb említett hibáját. Érthető ezek után, hogy Wassermann lélektani beállítottsága következtében a fasizmussal szemben, ami úgy politikailag mint ideológiailag a monopolkapitalizmus terméke, csak nagyon feltételes ellenzékiséget vállalt. Antifasiszta magatartásának korlátozottsága világosan kiderül abban a tanulmányában, amit múltév szeptemberében a Die Sammlung című folyóirat első számában írói gyakorlatáról közlést tett. (Meine Landschaft, äussere und innere.) Ebben a tanulmányában az az egész irracionalizmus és miszticizmus, amelyben Wassermann régóta élt, bámulatraméltó világossággal jelentkezik. Viszont közben az irracionalizmus gondolati területeit a Harmadik Birodalom misztikája már teljesen magáévá tette! Így Wassermann akartlanul is veszélyesen közel került a fasiszta ideológiához, amikor a költők „előd- és vérelményéről” ir Álmok és víziók című írásában, ahol a népek és egyének természetét, sőt egész cselekvését közvetlenül a természet, a föld, az otthon és a táj befolyásaira vezeti vissza, s amikor „minden erkölcsi szabályt,

minden vallásos rezdülést s minden szellemi áramlatot" az ember „mélygyökerezettségű törzsi élményéből" vezeti le. A „vér", a „táj" és a „törzs" e fasiszta mithoszaiba való szinte teljes elmerülés után a nemzeti szocializmus elleni pár bátortalan tiltakozása természetes, hogy hatástalanul hangzott el. Mindenesetre Jakob Wassermann szubjektív becsületessége nem tagadható. Amikor a német irodalom istápolására alakult birodalmi szervezet a Sammlung munkatársainak bojkottját rendeli el s Döblin, Schickele, Stefan Zweig s a még ma is nagyon tulbecsült Thomas Mann a Sammlungból — nyilvánosan — kiléptek, Jakob Wassermann nem csatlakozott hozzájuk. Legalább szubjektíve — megtartotta a távolságot haláláig maga és a mai Németországban tomboló uralom között. Ezt kötelességünk elismerni bármennyire alkalmatlanok is voltak objektíve módszerei.

(H. G.)

VILÁGPOLITIKAI PROBLÉMÁK

A MAGYAR-OROSZ MEGEGYEZÉS HATTERE

A magyar politikai életnek kétségkívül rég nem volt olyan nagy eseménye, mint az az „egyezmény", amely Magyarország és Oroszország között helyreállítja a diplomáciai viszonyt. Nem volt ugyan titok, hogy Magyarország és Oroszország között már több ízben voltak közeledési kísérletek, mégis a megegyezés híre mondhatni bomba gyanánt hatott.

A római egyezmény megítélésénél mindenekelőtt azzal kell tisztában lenni, hogy annak mostani megkötése irányában a kezdeményezés csak magyar vagy más részről, de semmiesetre sem Oroszországtól indulhatott ki. Nem mintha Oroszországnak nem fűződhetnének bizonyos érdekei ehhez a kapcsolathoz, hanem azért, mert Oroszország mindig hajlandó volt diplomáciai kapcsolatra lépni minden állammal, s így Magyarországgal is.

Mint az MPI félhivatalos közleménye most hangsúlyozza, „az Osztrák-Magyar Monarchia az oroszországi szovjetkormányt a Breszt-litovszkban kötött békében elismerte". Maga is hozzáfűzi azonban, hogy „a diplomáciai viszony helyreállítása végett 1924-ben Berlinben folytatott tárgyalások végleges eredményre nem vezettek." Fölvetődik tehát a kérdés, hogy miért történik most meg az, amire akkor nem kerülhetett sor; milyen változások mentek végbe, amelyek indokolják a hivatalos Magyarország új álláspontját.

Ha az Esti Kurir fitymálja a római megállapodás gazdasági jelentőségét, úgy kétségkívül nincs igaza. „Eddig is voltak módjai a magyar-orosz áruforgalom lebonyolításának", — írja a magyar liberálisizmus orgánuma, — „... a valóságban nagyon kevés olyan érintkezési pont adódott az orosz és a magyar gazdaság között, amely a kereskedelmi kapcsolatot szükségessé tette volna." Ez nem felel meg a tényeknek. Helyesen állapítja meg a Magyarság, hogy a szovjet-kapcsolat létesítésére történt kísérletek már 1924-ben is főképp olyan gazdasági elgondolásokból indultak ki, amelyek igen előnyös magyar-orosz kereskedelmi árucserre kialakulásával kecsegtettek. Később, az ötéves terv megindulása idején természetesen még nagyobb lehetőségek nyíltak a magyar tőkések számára, akik akkoriban nemcsak nyersterményeket és állatokat, hanem gépeket is jelentős mennyiségben szállíthattak volna Oroszországnak. Most, a második ötéves terv elején persze már jóval kevesebb lehetőség van erre, mert hiszen